

Justyna Jakubiec

Uregulowania dotyczące obywatelstwa w prawie międzynarodowym

Studenckie Zeszyty Naukowe 9/14, 106-111

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Uregulowania dotyczące obywatelstwa w prawie międzynarodowym

Wstęp

Obywatelstwo było i jest jednym z najważniejszych zagadnień prawa międzynarodowego. Definiowane różnie – na przestrzeni wieków nabrało olbrzymiego znaczenia. Począwszy od starożytności aż do czasów współczesnych starano się wyjaśnić, czym jest obywatelstwo i jaka więź łączy jednostkę z państwem.

Bez wątplenia możemy dzisiaj powiedzieć, że jest ona instytucją, która stanowi jeden z podstawowych wyznaczników publiczno-prawnej pozycji jednostki w państwie”.¹

To właśnie do kompetencji każdego państwa należy dokładne ustalenie zasad nabycia i utraty obywatelstwa. Należy to jednak robić w taki sposób, aby nie doprowadziło to do naruszenia suwerenności innych państw. Zgodnie z obowiązującym prawem międzynarodowym, to każde państwo określa, kto jest jego obywatelem, a kto nim być nie może.²

Obywatelstwo – określone jako trwała więź prawna łącząca osobę fizyczną z państwem, wyznacza ogół praw i obowiązków jednostki wobec tego państwa.

Obywatelstwo międzynarodowe ma wiele uregulowań prawnych. Nie sposób by je było wszystkie opisać. Dlatego też w swojej pracy postaram się omówić tylko dwie spośród wielu konwencji dotyczących obywatelstwa:

- 1) konwencję w sprawie zagadnień dotyczących kolizji ustaw o obywatelstwie oraz protokół dotyczący przypadku bezpaństwowości, podpisane w Hadze 12 kwietnia 1930 roku;
- 2) konwencję o obywatelstwie kobiet zameężnych otwartą do podpisania w Nowym Jorku 20 lutego 1957 roku, oraz uregulowania dotyczące wielokrotnego obywatelstwa i bezpaństwowości.

---

¹ E. Gałęza-Szczerba, Instytucje obywatelstwa w świetle dokumentów ONZ i Rady Europy, Lublin 2003, s. 5 [praca magisterska].

² Por. *ibidem*, s. 6.

Nabycie obywatelstwa

Omawiając zagadnienie uregulowań obywatelstwa w prawie międzynarodowym, należy pokrótce omówić sposoby utraty i nabycia obywatelstwa. Wyróżniamy nabycie obywatelstwa pierwotne oraz pochodne. Nabycie pierwotne polega na nabyciu obywatelstwa przez urodzenie. Zasada prawa krwi głosi, że dziecko nabywa obywatelstwo tego państwa, którego obywatelami są jego rodzice.

Zasada prawa ziemi natomiast głosi, że dziecko, niezależnie od swoich rodziców nabywa obywatelstwo tego państwa, na terytorium którego się urodziło.

Nabycie pochodne natomiast polega na nabyciu obywatelstwa przez małżeństwo, adopcję, naturalizację, reintegrację i repatriację.

Naturalizacja prowadzi do nabycia obywatelstwa przez osobę, która posiada obywatelstwo innego kraju lub w ogóle nie posiada obywatelstwa. Osoba może uzyskać obywatelstwo w drodze naturalizacji tylko wówczas, jeżeli złoży wniosek do właściwego organu państwa, przez adopcję lub zamążpójście.

Reintegracja – oznacza odzyskanie utraconego obywatelstwa. Ma to ogromne znaczenie zwłaszcza dla kobiet, których małżeństwo z cudzoziemcem ustało lub zostało unieważnione. Osoba taka odzyskuje obywatelstwo pod warunkiem złożenia odpowiedniego oświadczenia przed odpowiednim organem.

Repatriacja polega na nabyciu obywatelstwa z mocy samego prawa. Warunkiem uzyskania obywatelstwa jest konieczność przybycia do ojczyzny w charakterze repatrianta – a więc osoby, która przebywała poza granicami swojego kraju.³

Utrata obywatelstwa

Utrata obywatelstwa następuje z różnych przyczyn:

- 1) przez nabycie obcego obywatelstwa,
- 2) przez zwolnienie z dotychczasowego na prośbę osoby zainteresowanej,
- 3) przez zrzeczenie się obywatelstwa,
- 4) przez pozbawienie obywatelstwa,
- 5) w niektórych przypadkach także przez adopcję i zamążpójście.

Do wyłącznej kompetencji każdego państwa należy ustalenie warunków utraty obywatelstwa.⁴

---

³ Por. *ibidem*, s. 26–28.

⁴ Por. *ibidem*, s. 29.

Wielokrotne obywatelstwo

Bardzo ciekawym zagadnieniem prawa międzynarodowego, zasługującym na omówienie, jest problematyka wielokrotnego obywatelstwa. Z sytuacją taką mamy do czynienia w przypadku tzw. pozytywnego zbiegu ustaw o obywatelstwie.

Jeżeli np. dziecko rodziców, będących obywatelami państwa, w którym stosuje się prawo krwi, urodzi się na terytorium państwa, gdzie przyjęta jest zasada prawa ziemi, nabywa ono w momencie urodzenia, obywatelstwo dwóch państw: obywatelstwo rodziców i obywatelstwo tego państwa, na terytorium którego się urodziło.

Podwójne obywatelstwo może też powstać w wyniku zamażpójścia, gdy według prawa ojczystego kobieta zachowuje swoje dotychczasowe obywatelstwo, a według prawa męża, uzyskuje automatycznie jego.

Zgodnie z konwencją haską i orzeczeniem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Notteböhma z 1955 roku, podstawę wyboru obywatelstwa powinna stanowić zasada rzeczywistej więzi obywatela z państwem, czyli tzw. efektywnego obywatelstwa. Wybiera się obywatelstwo tego kraju, z którym jednostka jest ściślej związana, gdzie mieszka, korzysta z praw obywatelskich i publicznych.⁵

Bezpaństwowość

W przypadku negatywnego zbiegu ustaw o obywatelstwie, powstaje sytuacja bezpaństwowości.

W przeciwieństwie do podwójnego obywatelstwa, sytuacja taka powstaje, jeżeli np. dziecko rodziców, będących obywatelami państwa, w którym stosuje się prawo ziemi, urodzi się na terytorium państwa, gdzie przyjęto zasadę prawa krwi.

To samo dotyczy kobiety, która w wyniku zamażpójścia nie uzyska automatycznie obywatelstwa męża, a utraci swoje dotychczasowe.

Sytuacja prawna bezpaństwowca jest niekorzystna, gdyż wobec braku obywatelstwa nie korzysta on z obrony ani opieki żadnego państwa.

Status prawny bezpaństwowca jest regulowany przez specjalną konwencję z 28 września 1954 roku.

Na podstawie projektu przygotowanego przez Komisję Prawa Międzynarodowego uchwalono 28 sierpnia 1961 roku konwencję w sprawie ograniczenia bezpaństwowości.

Zapobieganiu bezpaństwowości służą: konwencja w sprawie kobiet zamężnych z 1957 roku, odrzucająca automatyczną utratę obywatel-

---

⁵ Por. R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2004, s. 259–260.

stwa w przypadku małżeństwa z cudzoziemcami, oraz konwencja haska z 1930 roku przewidująca, że uwolnienie z obywatelstwa nie powoduje utraty obywatelstwa, jeżeli zainteresowana osoba nie posiada lub nie nabyła innego.⁶

Konwencja Haska

Zgodnie z konwencją haską – do każdego państwa należy obowiązek ustalenia, kto jest jego obywatelem, a kto nim być nie może.

Posiadanie dwóch lub więcej obywatelstw nie stoi na przeszkodzie, aby osoba ta mogła być uważana za obywatela każdego z tych państw, których obywatelstwo ona posiada.

Przeciwna sytuacja występuje wówczas, gdy osoba posiada więcej niż jedno obywatelstwo w państwie trzecim. Wówczas powinna być ona traktowana tak, jakby posiadała tylko jedno obywatelstwo.

Uzyskując pozwolenie na opuszczenie kraju rodzinnego, osoba taka traci obywatelstwo tego państwa, które je udzieliło. Jednakże może to nastąpić tylko wtedy, gdy ten, kto uzyskał to pozwolenie ma już inne obywatelstwo.

Jeżeli warunek ten nie zostanie spełniony – wówczas osoba taka traci stare obywatelstwo, ale tylko wówczas, jeżeli nabędzie nowe.

Każde państwo, które wydało takie pozwolenie, może określić termin do uzyskania nowego obywatelstwa. Po upływie tego terminu wydane pozwolenie staje się nieważne i osoba taka nie może już opuścić swojego kraju.

Zawierając małżeństwo z cudzoziemcem, kobieta traci swoje dotychczasowe obywatelstwo tylko wówczas, jeżeli uzyska obywatelstwo swojego męża. Jeżeli w czasie trwania małżeństwa mąż zmieni obywatelstwo – kobieta utraci swoje dotychczasowe obywatelstwo, ale tylko wówczas, jeżeli uzyska nowe obywatelstwo męża.

Po rozwiązaniu małżeństwa kobieta, która utraciła swoje obywatelstwo na skutek jego zawarcia, nie odzyskuje go automatycznie. Aby mogła je odzyskać musi wnieść odpowiednią prośbę zgodnie z ustawodawstwem swojego kraju, który decyduje o tym, czy odzyska swoje wcześniejsze obywatelstwo, czy też pozostanie przy obywatelstwie swojego męża, które uzyskała po zawarciu małżeństwa z cudzoziemcem.

Konwencja ta, mimo iż w sposób okrojony – dotyka kwestii naturalizacji, czyli nadania obywatelstwa cudzoziemcom.

Jeżeli dojdzie do naturalizacji męża w czasie trwania małżeństwa, aby wywołała ona skutek względem żony, konieczne jest wyrażenie przez

---

⁶ Por. *ibidem*.

nią zgody na nadanie jej takiego obywatelstwa. Jeżeli chodzi natomiast o naturalizację obojga rodziców – jej skutki rozciągają się na ich niepełnoletnie dzieci zgodnie z prawem państwa dokonującego naturalizacji i w związku z tym, uzyskują one obywatelstwo tego państwa. Jeżeli ustawa jednak nie przewiduje rozciągnięcia skutków prawnych naturalizacji rodziców na ich niepełnoletnie dzieci – wówczas zachowują one swoje dotychczasowe obywatelstwo.

Na uwagę zasługuje również poruszenie bardzo ważnej kwestii – co dzieje się z dzieckiem, którego rodzice są nieznanymi, nie posiadają w ogóle obywatelstwa lub są nieznanymi obywatelstwa? W takiej sytuacji dziecko nabywa obywatelstwo tego państwa, na terytorium którego się urodziło. Jeżeli chodzi natomiast o podrzutka – to nabywa on obywatelstwo tego państwa, na terytorium którego go znalaziono.

Utrata obywatelstwa przez przysposobionego na skutek przysposobienia następuje tylko wówczas, jeżeli przysposobiony uzyska obywatelstwo przysposabiającego. Jeżeli natomiast przysposobiony nie uzyska obywatelstwa przysposabiającego – zachowuje swoje dotychczasowe obywatelstwo.⁷

Protokół dotyczący bezpieczeństwa

Protokół dotyczący bezpieczeństwa określa sytuację osoby, która urodziła się w państwie nie nadającym jej obywatelstwa na skutek urodzenia na jego terytorium. Osoba taka posiada obywatelstwo tego kraju tylko wówczas, gdy matka posiada obywatelstwo właśnie tego państwa, a ojciec jest nieznanymi obywatelstwa, lub nie posiada tego obywatelstwa.⁸

Konwencja Nowojorska

Omawiając konwencję nowojorską z 1957 roku należy zwrócić uwagę na dwie bardzo ważne kwestie.

Po pierwsze – ani zawarcie, ani rozwiązanie małżeństwa pomiędzy obywatelem jakiegoś państwa a cudzoziemcem, a także zmiana obywatelstwa przez małżonka w czasie trwania małżeństwa, nie wpływa automatycznie na zmianę obywatelstwa żony.

Po drugie – ani dobrowolne nabycie obywatelstwa innego państwa, ani zrzeczenie się swojego obywatelstwa, nie mogą przeszkodzić żonie tego obywatela w zachowaniu swojego dotychczasowego obywatelstwa.

---

⁷ Por. M. Albinia, A. Czajkowska, *Przepisy o obywatelstwie polskim 1919–1995*, Toruń 1996, s. 146–149.

⁸ Por. *ibidem*, s. 154.

W drodze uproszczonej procedury naturalizacyjnej – żona, która jest cudzoziemką, może na własną prośbę uzyskać obywatelstwo swojego męża.⁹

Zakończenie

Podsumowując powyższe rozważania należy podkreślić, że nie ma jednego, ogólnego aktu, który regulowałby nabycie obywatelstwa każdego państwa. Jak już wcześniej wspomniałam – to każde państwo ustala zasady nabycia i utraty obywatelstwa wydając odpowiedni akt prawny. Gdybym chciała omówić dzisiaj, choć pokrótce, wszystkie dotychczas uchwalone akty prawne dotyczące obywatelstwa – to byłoby to po prostu niemożliwe.

Bibliografia:

Albiniak M., Czajkowska A., Przepisy o obywatelstwie polskim 1919–1995, Toruń 1996.

Bierzanek R., Symonides J., Prawo międzynarodowe i publiczne, Warszawa 2004.

Gałęza–Szczerba E., Instytucje obywatelstwa w świetle dokumentów ONZ i Rady Europy, Lublin 2003 [praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. A. Przyborowskiej-Klimczak].

---

⁹ Por. *ibidem*.